

YASHIL IQTISODIYOT MOHIYATI VA UNING SHAKLLANISH MEXANIZMLARI

Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti o'qituvchisi
yaxshimuratovasevar@gmail.com

Razzaqberganov Asrorbek Rajabboy o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti talabasi
yaxshimuratovasevar@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7615093>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 25-yanvar 2023 yil

Ma'qullandi: 04-fevral 2023 yil

Nashr qilindi: 07-fevral 2023 yil

KEY WORDS

Resurs, yashil iqtisodiyot, xavfsizlik, ekologiya, investitsiya, tabiiy resurs, barqaror rivojlanish, yashil obligatsiya, qishloq xo'jaligi, tabiiy omillar.

ABSTRACT

Yashil iqtisodiyot o'sish va rivojlanish uchun muqobil qarashdir; atrof-muhit va ijtimoiy farovonlikni oshirishga mos keladigan tarzda iqtisodiy rivojlanish va odamlar hayotini yaxshilashga yordam beradigan biri. Yashil iqtisodiyot strategiyasining muhim tarkibiy qismlaridan biri barqaror texnologiyalarni ishlab chiqish va joriy etishni rag'batlantirishdir. Ushbu maqolaning umumiy maqsadi barqaror texnologik o'zgarishlarni amalga oshirishda duch keladigan va jamiyatdagi turli darajadagi siyosatchilar va mutaxassislar tomonidan to'g'ri tushunilishi kerak bo'lgan bir qator muammolarni muhokama qilishdir. Ushbu maqolada an'anaviy iqtisodiyotdan farqli ravishda "yashil" iqtisodiyotning paydo bo'lishi, mohiyati va xususiyatlari ko'rsatilgan, uning kontseptsiyasi berilgan va ushbu yashil iqtisodiyotga o'tishning real imkoniyatlari to'g'risida xulosalar chiqarilgan. Insoniyatning abadiy va haligacha yechimi topilmagan muammosi bo'lgan yashil iqtisodiyotni shakllantirishga iqtisodiy yondashuvlar va uni guruhlash taklif etiladi, uni tushunishga oid nazariy qarashlar ko'rsatib o'tiladi, yashil iqtisodiyot muammolarini hal etishning asosiy yo'nalishlari ilgari suriladi. Yashil iqtisodiyot orqali tugab borayotgan tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali odamlarning hayot sifati va farovonligini oshirishga qaratilgan yaxlit dasturlar haqida ma'lumotlar beriladi. Hamda mamlakatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda "yashil" iqtisodiyotning o'rni ochib beriladi.

Abstract. Green economy is an alternative vision for growth and development; one that promotes economic development and the improvement of people's lives in a way that is consistent with increasing environmental and social well-being. One of the important components of the green economy strategy is to promote the development and implementation of sustainable technologies. The general purpose of this article is to discuss a

number of challenges faced in the implementation of sustainable technological change that need to be properly understood by policymakers and experts at various levels in society. This article shows the emergence, nature and characteristics of the "green" economy, as opposed to the traditional economy, gives its concept and draws conclusions about the real possibilities of transition to this green economy. Economic approaches to the formation of the green economy, which is an eternal and still unsolved problem of humanity, and its grouping are proposed, theoretical views on its understanding are shown, and the main directions for solving the problems of the green economy are put forward. Information is given about comprehensive programs aimed at increasing the quality of life and well-being of people through the rational use of natural resources that are running out through the green economy. Also, the role of "green" economy in ensuring the sustainable development of the country will be revealed.

Key words. Resource, green economy, security, ecology, investment, natural resource, sustainable development, green bond, agriculture, natural factors.

"Yashil iqtisodiyot" tushunchasi XX asr oxirida shakllangan iqtisodiyotning yangi yo'nalishi bo'lib, u insonning iqtisodiy faoliyatining atrof-muhitga salbiy ta'sirini kamaytirish zarurligini ta'kidlaydi va u har qanday holatda ham iqtisodiy o'sishga emas, balki iqtisodiy barqarorlikka qaratilgan, atrof-muhit uchun minimal xavf bilan kurashishga chaqiruvchi yo'nalish hisoblanadi. Ushbu yo'nalish tarafdorlari, iqtisodiyot o'zi mavjud bo'lgan va uning bir qismi bo'lgan tabiiy muhitning bog'liq tarkibiy qismi deb hisoblashadilar.

Ushbu yangi yo'nalish ya'ni yashil iqtisodiyot yashil texnologiyalar va loyihalarga asoslanadi. Ularning muvaffaqiyati ko'p jihatdan muhim moliyaviy oqimlarni jalb qilish qobiliyatiga bog'liq bo'ladi. Ekologik tashabbuslarni moliyalashtirishning eng istiqbolli usullaridan biri ijtimoiy mas'uliyatli investitsiyalardir. Atrof-muhitga bo'lgan zararlarni kamaytirish uchun sezilarli salohiyatga ega bo'lgan uning asosiy mexanizmi "yashil investitsiyalar kiritishdir" va bu investitsiyalarni jalb qilishda yashil iqtisodiyotning ahamiyati beqiyos hisoblanadi.

Haqiqatdan ham "yashil iqtisodiyot" ni shakllantirishga investitsiyalarni jalb qilish masalasi ancha murakkab ammo juda samarali yo'llardan biridir. "Yashil iqtisodiyot" - bu resurslarni tejovchi va ekologik toza iqtisodiyot bo'lib, samaradorligi yuqoriligi bilan iqtisodiyotni rivojlantirishning boshqa mehanizmlaridan yaqqol ajralib turadi.

Biz yashil iqtisodiyot deganda asosan ekologik xavf va ekologik tanqislikni kamaytirishga qaratilgan va atrof-muhitni buzmasdan barqaror rivojlanishga qaratilgan iqtisodiyotni tushunamiz. U ekologik iqtisodiyot bilan chambarchas bog'liq, lekin ko'proq siyosiy jihatdan qo'llaniladigan yo'nalishga ega. Yashil iqtisodiyot bo'lishi uchun iqtisodiyot nafaqat samarali, balki adolatli bo'lishi kerak. Adolatlilik global va mamlakat darajasidagi tenglik o'lchovlarini tan olishni, xususan, atrof-muhit iqtisodiyotiga adolatli o'tishni ta'minlashni nazarda tutadi va tabiiy resurslardan tejamkor va samarali foydalanishga undaydi.

Shuningdek, biz aytishim mumkinki, "yashil iqtisodiyot" turli mamlakatlarning rasmiy hujjatlarida turlicha aks ettirilgan: birinchi navbatda, rivojlangan davlatlar orasida raqobat, ish o'rinlarini, rivojlanayotgan mamlakatlarda - barqaror rivojlanish, qashshoqlik muammolarini hal qilish, fuqarolar ishtiroki hamda tenglik masalalari, va BRIKS guruhi davlatlarida - resurslardan foydalanish samaradorligi sifatida belgilangan. Biroq, atrof-

muhitni rivojlantirish sohasidagi eng dolzarb muammolar, avvalambor, atrof-muhitni muhofaza qilish sohasidagi cheklovlar ushbu hujjatlarning hech biridagi "yashil iqtisodiyot"ning ta'riflarida ko'rinmaydi. Bu shuni ko'rsatadiki, yashil iqtisodiyotning eng muhim jihati bu iqtisodiyotning o'zi va ijtimoiy-iqtisodiy sohasi ekanligidir. Yevropa hamjamiyatining 2050-yilgacha "yashil iqtisodiyot"ga o'tish bo'yicha strategiyasida "yashil iqtisodiyot" ekosistemalarni (tabiiy resurslar), iqtisodiyotni (moddiy resurslar) va jamiyatni birlashtiradigan tizimni o'zida ko'rsatib berishi kerakligi ta'kidlangan¹

ADABIYOTLAR TAXLILI

"Yashil iqtisodiyot" - bu odamlar farovonligini oshirishga olib keladigan iqtisodiyot va xavflarni sezilarli darajada kamaytirish bilan birga ijtimoiy tenglikni mustahkamlash, atrof-muhit va ekologik resurslarning tanqisligi oldini oluvchi siyosat hisoblanadi.²

UNEP (va Buyuk Britaniya kabi milliy hukumatlar) tomonidan tabiiy kapital g'oyalari va "yashil iqtisodiyot" shiori ostida to'liq xarajatlarni hisobga olish g'oyalari tobora ortib borayotgan majburiyatlar o'rtasidagi farqlarni yo'q qilishi va ularning barchasini "yashil iqtisodiyot" ning o'zgarishlari sifatida qayta belgilashi mumkin. 2010 yildan boshlab Bretton-Vuds institutlari (xususan, Jahon banki va Xalqaro valyuta jamg'armasi) biologik xilma-xillikni baholash va yanada rasmiy va universal biologik xilma-xillikka o'tish niyatini bildirishdi. Bularni e'tiborga olgan holda emissiya va chiqindilarni kam emas, balki tubdan nolga tushirish nol emissiya tadqiqotlari va tashabbuslari tomonidan ilgari suriladi.

Yashil iqtisodiyot bu tugab borayotgan tabiiy resurslardan oqilona foydalanish orqali odamlarning hayot sifati va farovonligini oshirishga qaratilgan yaxlit dasturdir. U iqtisodiyotni tubdan yangisini shakllantirishni o'z ichiga oladi, foyda keltiradigan ishlab chiqarish va iste'mol shakllari va atrof-muhitga minimal salbiy ta'sir ko'rsatadigan aholi ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan chora-tadbirlar hisoblanadi. "Yashil iqtisodiyot" ideal tarzda insoniyatni tabiat bilan muvozanat holatiga keltirishi kerak, bunda inson tabiatga undan olganicha qaytadi.³

Ijtimoiy mas'uliyatli investitsiya vositalaridan foydalanish qayta tiklanadigan energiya manbalari, "yashil" qurilish, barqaror suv ta'minoti, chiqindilarni "yashil" boshqarish amaliyoti va boshqalar sohasidagi loyihalarni amalga oshirishda o'z samaradorligini ko'rsatdi. Hozirgi vaqtda ekologik moliyaviy vositalar katta "yashil" loyihalarni amalga oshirish uchun moddiy resurslarning asosiy manbai bo'lib, ko'pincha "yashil iqtisodiyot" tendentsiyasining evolyutsiyasini belgilaydi.

Tadqiqotchilar B.N. Porfiriyevev, M.V. Sigova, I.K. Klyuchnikov, A.M. Malinin, e'tiborni "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning strategik, institutsional va investitsiya yo'nalishlariga va "yashil" investitsiyalarni iqtisodiy rivojlanishga kiritish xususiyatlariga, ekologik va an'anaviy iqtisodiyot o'rtasidagi munosabatlarning eng muhim jihatlariga qaratadi. Yuqorida aytilganlarning barchasi "yashil" iqtisodiyot tamoyillarini barqaror va xavfsiz amalga oshirish jarayonlaridagi qonuniyatlarni aniqlash imkonini berdi.

METODOLOGIYA

¹ Towards a green economy in Europe. EU environmental policy targets and objectives 2010-2050. European Environment Agency, Copenhagen, 2013. URL: <http://www.eea.europa.eu/publications/towards-a-green-economy-in-europe>

² UNEP (2011), Yashil iqtisodiyot sari: Barqaror rivojlanish va qashshoqlikka barham berish yo'llari

³ Коданева С.И. От «коричневой» экономики к «зеленой». Российский и зарубежный опыт // Россия и современный мир. 2020. № 1. С. 46–66.

Ushbu maqolaning ilmiy-nazariy asosi sifatida iqtisodiy adabiyotlar hamda ilmiy maqolalar, xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlarning yashil iqtisodiyot bo'yicha ilmiy faoliyati, mamlakat hududlariga yashil investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanish bo'yicha izlanishlari, ularning yozma va og'zaki fikr-mulohazalarini tahlil qilish, iqtisodiy jarayonlarni kuzatish orqali tegishli yo'nalishlarda xulosa, taklif va tavsiyalar berilgan. Mavzuni o'rganish jarayonida iqtisodiy, mantiqiy, ilmiy abstraksiyalash, induksiya, deduksiya va boshqa usullardan foydalanildi.

NATIJALAR

Globalashuv jarayoni sanoati rivojlangan mamlakatlarning texnologik bazasining sifat jihatidan yangilanishini, ishlab chiqarish samaradorligi va raqobatbardoshlik darajasini oshirish bilan birga hayot sifatini va yashash muhitini yaxshilashni ta'minlaydigan yangi texnologik tuzilmaga modernizatsiya qilingan iqtisodiyotga o'tishni talab qilmoqda. Xorijda bu o'tishni amalga oshiruvchi "yashil o'sish" iqtisodiy siyosati Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (OECD) tomonidan barcha a'zolarining uzoq muddatli (2030- yilgacha) rivojlanishi uchun strategik yo'nalish sifatida qabul qilingan. Inqirozga qarshi salohiyat nuqtai nazaridan, eko-innovatsiyalar, yashil investitsiya va, umuman, yashil iqtisodiyot, bandlikni oshirish, ishsizlikni yumshatish, iqtisodiyotning barcha sohalarida faoliyatni rag'batlantirish va retsessiyadan tezroq chiqib ketish imkonini beradi. Eko-innovatsiyalar barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda, atrof-muhitga zararli ta'sirni kamaytirish va tabiiy resurslardan yanada samarali va oqilona foydalanish orqali sezilarli va aniq o'sishga qaratilgan har qanday yangilik shakli sifatida ta'riflanadi, yashil iqtisodiyotning esa umume'tirof etilgan ta'rifi mavjud emas. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha mutaxassislari (UNEP) "yashil iqtisodiyot"ni iqtisodiy faoliyat sifatida hisobga olib, bu tushunchani keng tushunishni taklif etadi, ya'ni "yashil iqtisodiyot insonlarning farovonligini yaxshilaydi va ijtimoiy adolatni ta'minlaydi, ekologik xavflarni va tabiatning yemirilib ketishini sezilarli darajada kamaytiradi" degan ta'rifni beradi. "Yashil iqtisodiyot"ning bu ta'rifi deyarli yaxshi ma'lum bo'lgan barqaror rivojlanish kontseptsiyasidan farq qilmaydi⁴. Yana tor ma'noda, "yashil iqtisodiyot"ni ifloslantiruvchi moddalar va issiqxona gazlarining emissiyasini nazorat qilish va kamaytirish, iqlim o'zgarishini kuzatish va prognozlash, shuningdek, energiya va resurslarni tejash texnologiyalarini va qayta tiklanadigan energiya manbalari uchun texnologiyalarni yaratish, ishlab chiqarish va ulardan foydalanish tushuniladi. Bu binolar va inshootlarni harorat, namlik va shamol yukining keskin o'zgarishlaridan himoya qilish uchun texnologiyalar va materiallarni yaratish, ishlab chiqarish va ulardan foydalanishni o'z ichiga oladi; ekologik toza mahsulotlar, shu jumladan, qishloq xo'jaligi (oziq-ovqat, tabiiy tolalar) va iste'mol tovarlarini (kimyoviy qo'shimchalarsiz tabiiy va tabiiy asosda dorilar va shaxsiy parvarish mahsulotlari) ishlab chiqarish, boshqacha aytganda, "yashil iqtisodiyot" iqtisodiyotni modernizatsiya qilish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga hayot sifatini va turmush sharoitini yaxshilashga ko'maklashadigan xo'jalik faoliyatining turlari va natijalarini o'z ichiga oladi.

Iqlim o'zgarishi, suv resurslaridan foydalanish va atrof-muhitni muhofaza qilish muammolarini keskinlashtirib, aholi salomatligi, oziq-ovqat xavfsizligi, iqtisodiy va ijtimoiy

⁴ United Nations Environmental Programme: Green Economy

//http://www.unep.org/greeneconomy/Portals/88/documents/research_products/briefingpapers/Ru_GE_HEALTH.pdf. -
№. 2

rivojlanishga tahdid solayotgani butun dunyoni tashvishga solmoqda. Bu xalqaro, mintaqaviy va milliy hamkorlik darajasini oshirishni talab qiluvchi murakkab vazifalardir. Ular, shuningdek, ushbu muammolarni keltirib chiqaradigan bevosita va uzoq muddatli tahdidlarni hal qiluvchi strategiya va rejalarni ishlab chiqishga intilayotgan siyosatchilarga katta qiyinchiliklar tug'diradi. Yevropa Ittifoqi va Markaziy Osiyo davlatlari ushbu masalalarni turli darajalarda hal qilib kelmoqdalar va Yevropa Ittifoqi – Markaziy Osiyo yangi hamkorlik strategiyasi doirasida atrof-muhit, suv va iqlim o'zgarishi masalalari hamkorlikning ustuvor yo'nalishlarini tashkil etadi, degan xulosaga kelishdi.

So'nggi yigirma yil ichida dunyo iqlim o'zgarishi, biologik xilma-xillikning yo'qolishi, energiya, oziq-ovqat, suv va yaqinda global moliyaviy-iqtisodiy inqiroz bilan bog'liq bir nechta parallel inqirozlarni ko'rdi. UNEP bu hodisalarni kapitalning noto'g'ri taqsimlanishi bilan izohladi, bu esa atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatadigan iqtisodiy tarmoqlarni kuchaytiradi va tabiiy kapitalni qo'llab-quvvatlovchi barcha narsalarni zaiflashtiradi. Barqaror rivojlanish uchun bir qancha xalqaro tashkilotlar Yashil iqtisodiyot (GE) va Yashil o'sish (GG) kontseptsiyalarini yanada barqaror iqtisodiyotga o'tish uchun harakatga yo'naltirilgan yondashuvlar yoki "transport vositalari" sifatida ishlab chiqdilar.

Operatsion darajada yashil iqtisodiyot emissiya va ifloslanish, resurslar samaradorligi, biologik xilma-xillikni saqlash va ekotizim xizmatlari bilan bog'liq faoliyatning uchta asosiy yo'nalishiga sarmoya kiritish orqali daromad va bandlikni oshirish manbalaridan biri sifatida qaraladi.

Uni oldingi iqtisodiy rejimlardan ajratib turadigan xususiyat - bu tabiiy kapital va ekologik xizmatlarni iqtisodiy ahamiyatga ega sifatida bevosita baholash va xarajatlar ekotizimlar orqali jamiyatga tashqariga chiqariladigan to'liq xarajatlarni hisobga olish rejimi. aktivga zarar etkazgan yoki e'tiborsiz qoldiradigan tashkilotga ishonchli tarzda qaytariladi va uning majburiyatlari sifatida hisobga olinadi. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning strategik vazifalaridan birini - mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishi uchun zarur bo'lgan mablag'larni jalb qilishni hal qilish zarurati bilan belgilanadi. "Yashil" iqtisodiyot sohasida ushbu muammoni hal qilish "yashil" investitsiyalarning yangi amaliyotlarini shakllantirishni, muntazam ravishda baholashni taqozo etadi.

"Yashil" obligatsiyalarni standartlashtirishning boshlanishi Climate Bond Initiative (CBI) xalqaro notijorat tashkiloti tomonidan 2011 yil oxirida birinchi iqlim obligatsiyalari standartining (shamol energiyasini ishlab chiqarish sohasida) nashr etilishi deb hisoblanishi mumkin⁵.

MUHOKAMA

Harakatga yo'naltirilgan yondashuv va yashil iqtisodiyot va yashil o'sish tamoyillarini milliy darajada qo'llash muayyan siyosat va investitsiyalarni amalga oshirish orqali amalga oshiriladi, ular mamlakat sharoitlariga (masalan, siyosiy va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga) moslashtirilishi kerak va milliy rivojlanish ustuvorliklari. Shu munosabat bilan UNEP yashil siyosatning quyidagi ustuvor yo'nalishlarini ko'rsatadi, xususan;

- mahsulot va xizmatlarni ishlab chiqarish yoki iste'mol qilish uchinchi shaxslarga va atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatsa, buning natijasida tashqi muhitni va bozordagi mavjud nosozliklarni hisobga olgan holda. bozor narxlarida to'liq aks ettirilgan

⁵ Standards / Climate Bonds Initiative (<http://www.climatebonds.net/standards/about>).

- tabiiy kapitalni kamaytiruvchi ishlab chiqarishga davlat xarajatlarini cheklash, masalan, barqaror bo'lmagan ishlab chiqarishni rag'batlantiradigan subsidiyalarni, natijada tabiiy resurslardan ortiqcha foydalanish.

- yashil iqtisodiyotni rivojlantiruvchi ishlab chiqarishga, ya'ni (a) yashil bozorlar uchun muhim bo'lgan yangi texnologiyalar va xatti-harakatlarda innovatsiyalarni rag'batlantiradigan sohalarga sarmoya va xarajatlarni rag'batlantirish; (b) muayyan yashil innovatsiyalarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun zarur bo'lgan infratuzilmani yaratish; va (c) yashil sanoatning paydo bo'lishini rag'batlantirish.

Yashil iqtisodiyot nazariyasi uchta aksiomaga asoslanadi:

- cheklangan makonda ta'sir doirasini cheksiz kengaytirish mumkin emas;
- cheklangan resurslar sharoitida cheksiz o'sib borayotgan ehtiyojlarni qondirishni talab qilish mumkin emas;
- yer yuzidagi hamma narsa bir-biriga bog'langan.

Yashil iqtisodiyot tarafdorlari neoklassik maktabni uning doirasida tabiiy va ijtimoiy omillar odatda tashqi deb hisoblanishini tanqid qiladi va ular qat'iy hisoblanadi va dinamikada tahlil qilinmaydi.

Yashil iqtisodchilar zamonaviy voqelikda iqtisodiy o'sish istagini nomaqbul deb hisoblashadi, chunki bu birinchi aksiomaga ziddir, ya'ni sayyoramizning tabiiy resurslaridan foydalanish cho'qqisida va keyingi iqtisodiy o'sish ekologik halokatga olib kelishi mumkin. Bugungi kunda yangi iqtisodiy modelga o'tish zarurati shubhasizdir. Ammo buni ehtiyotkorlik bilan qilish kerak. Aks holda, dunyo ekologik halokatdan tashqari, katta moliyaviy yo'qotishlarga, ijtimoiy-siyosiy muammolarga duchor bo'ladi. O'tishning asosiy bosqichlarini Evropa Ittifoqi tomonidan amalga oshirilgan ekologik tashabbuslar misolida ko'rish mumkin. Biz yashil iqtisodiyotni rivojlantirish uchun ba'zi bir chora-tadbirlarni ko'rib chiqamiz.

Atrof-muhitga zarar etkazadigan ishlab chiqarishga investitsiyalarni kamaytirish muhim hisoblandi. Masalan, Yevropa investitsiya banki (imtiyozli kreditlar beruvchi davlat banki) 2022 yildan boshlab gaz loyihalarini kreditlashni to'xtatadi. Mutaxassislarining fikricha, kelajakda bu sanoatni imtiyozli davlat kreditlaridan mahrum qilibgina qolmay, xususiylar uchun jozibadorligini ham kamaytiradi.

Bugungi kunda soliq imtiyozlaridan foydalanish jadal tusga aylanmoqda ammo biz "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirishda ifloslangan darajasini oshirib yuboruvchi ishlab chiqaruvchilarga soliq yukini oshirishimiz zarur hisoblanadi. Soliq yukini oshirish 2026 yilda Yevropa parlamenti uglerod solig'i deb ataladigan soliqni joriy qilishni rejalashtirmoqda. Ishlab chiqarilishi karbonat angidridning katta miqyosdagi chiqindilari bilan bog'liq bo'lgan tovarlarni Evropa Ittifoqiga olib kirish uchun to'lov olinadi. Yevropa ishlab chiqaruvchilari, o'z navbatida, emissiya kvotalarini sotib olishdan ozod qiluvchi imtiyozlardan mahrum bo'lishadi.

"Yashil" sanoatni moliyaviy qo'llab-quvvatlash ushbu yo'nalishda rivojlantirishda asosiy omillardan bo'lib xizmat qiladi. Yevrokomissiya tomonidan 2019-yil oxirida ishlab chiqilgan Yashil strategiya doirasida 2030-yilgacha Yer iqlim o'zgarishi oqibatlarini oldini olish uchun 260 milliard yevro ajratishni rejalashtirmoqda. Strategiya bir nechta yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: biologik xilma-xillikni saqlash, transportdan chiqadigan chiqindilarni kamaytirish, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish, organik qishloq xo'jaligini rivojlantirish.

Yana bir chora-tadbirlar biri resurs talab qiladigan ishlab chiqarish usullarini

qisqartirish hisoblanadi. Evropa Ittifoqi mamlakatlarida so'nggi o'n yil ichida aylanma iqtisodiyotga o'tish sodir bo'ldi. Bunday iqtisodiy model ishlab chiqarish va iste'molda materiallarning doimiy aylanishini o'z ichiga oladi. Yangi mahsulotni yaratishda kompaniya uni yo'q qilish yoki qayta ishlash, materiallarni qayta ishlatish yo'llari haqida oldindan o'ylaydi.

Bugungi kunda jahon miqyosida ushbu yo'nalishni rivojlantirishda talay muammolarga va to'siqlarga uchrashi tabiiydir. Yangi ekologik tamoyillarni joriy etish, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda sust. Buning sabablari bor. Bu soha davlat tomonidan jiddiy investitsiyalarni talab qiladi, bu esa bir qator mamlakatlarda yo'q. Yana bir to'xtatuvchi omil - yoqilg'i-energetika lobbisining qarshiligi bo'lib hisoblandi. Neft va gaz kompaniyalari egalari foydadan voz kechishga shoshilmayapti va "ko'kalamzorlashtirish" jarayonini to'xtatish uchun barcha imkoniyatlarni ishga solmoqda. Ushbu muammolarga qo'shimcha ravishda yana bir nechta muammolar mavjud;

- davlatning iqtisodiyotga aralashuvi;
- ishlab chiqarish xarajatlarining o'sishi;
- soliq yukining oshishi;
- ish joylarini qisqartirish;
- mahsulot va xizmatlar narxining oshishi.

XULOSA

Bizning fikrimizcha, "yashil investitsiyalar" - bu "yashil" kredit, "yashil" obligatsiyalar, "yashil" sug'urta va boshqalar kabi moliyaviy vositalar, shu jumladan davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan moliyaviy vositalar, korxonalarining energiya samaradorligini oshirish, resurslarni iste'mol qilish hajmini kamaytirish, shuningdek, atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatish uchun moliyaviy resurslar va kapital oqimini yo'naltirish imkonini beradi. Ko'pgina mamlakatlar ekologik muammolardan jiddiy tashvishda bo'lib, salbiy antropogen ta'sirga qarshi kurashish uchun iqtisodiy chora-tadbirlar kompleksini ishlab chiqdilar. Ushbu sohada kashshoflar G'arbiy Evropa davlatlari, Janubiy Koreya, AQSh va Xitoydir. O'zbekiston yashil iqtisodiyot ham rivojlangan mamlakatlardan ortda qolsa-da, barqaror rivojlanmoqda. O'zbekistonda ham, boshqa mamlakatlarda ham ekologik dasturlarni amalga oshirishning muvaffaqiyati ko'p jihatdan oddiy fuqarolarga bog'liq. Har birimiz atrof-muhitni yaxshilash va kelajak avlodlar uchun tabiiy resurslarni saqlashga yordam bera olamiz. Bu jiddiy noqulaylik va moliyaviy xarajatlarga olib kelmaydi. Siz alohida axlat yig'ish bilan boshlashingiz mumkin. Uzoq muddatda bu yaxshi odat nafaqat isrofgarchilikni kamaytirishga, balki pulni tejashga ham yordam beradi. Jamoat transporti foydasiga shaxsiy transportdan voz kechish atrof-muhitga yukni kamaytirishning yana bir usuli hisoblanadi. Transport havoning asosiy ifloslantiruvchisidir.

Bugungi kunda yangi iqtisodiy modelga o'tish zarurati shubhasizdir. Ammo buni ehtiyotkorlik bilan qilish kerak. Aks holda, dunyo ekologik halokatdan tashqari, katta moliyaviy yo'qotishlarga, ijtimoiy-siyosiy muammolarga duchor bo'ladi. O'tishning asosiy bosqichlarini Evropa Ittifoqi tomonidan amalga oshirilgan ekologik tashabbuslar misolida ko'rish mumkin. Atrof-muhitga zarar etkazadigan ishlab chiqarishga investitsiyalarni kamaytirish kerak. Masalan, Yevropa investitsiya banki (imtiyozli kreditlar beruvchi davlat banki) 2022 yildan boshlab gaz loyihalarini kreditlashni to'xtatadi. Mutaxassislar fikricha, kelajakda bu sanoatni imtiyozli davlat kreditlaridan mahrum qilibgina qolmay, xususiy

investorlar uchun jozibadorligini ham kamaytiradi.

Adabiyotlar ro'yhati (references):

1. UNEP (2011), Yashil iqtisodiyot sari: Barqaror rivojlanish va qashshoqlikka barham berish yo'llari
(<http://www.unep.org/greenconomy>).
2. Towards a green economy in Europe. EU environmental policy targets and objectives 2010-2050. European Environment Agency, Copenhagen, 2013. URL:
(<http://www.eea.europa.eu/publications/towardsa-green-economy-in-europe>)
3. Коданева С.И. От «коричневой» экономики к «зеленой». Российский и зарубежный опыт // Россия и современный мир. 2020. № 1. С. 46–66.
4. United Nations Environmental Programme: Green Economy
http://www.unep.org/greenconomy/Portals/88/documents/research_products/briefing_papers/Ru_GE_HEALTH.pdf. - №. 2
5. Standards / Climate Bonds Initiative (<http://www.climatebonds.net/standards/about>).
6. Ботавина Р.Н. ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ «ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ» В СИСТЕМЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА РОССИИ. МИР (Модернизация. Инновации. Развитие). 2016;7(4(28)):142-147
7. Родионова И.А., Липина С.А. ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА В РОССИИ: МОДЕЛЬ И ПРОГНОЗЫ РАЗВИТИЯ // Фундаментальные исследования. – 2015. – № 2-24. – С.

INNOVATIVE
ACADEMY